

процесу були проведені професійно-педагогічні тренінги, проектні технології завдяки чому спостерігалось збільшення долі творчої діяльності студентів.

Самостійна робота по оволодінню науковими знаннями розглядалася як форма підвищення активності особистості, що забезпечує прискорення природного переходу випускника ВНЗ від навчально-пізнавальної до самостійної професійної діяльності. Наповнення цієї системи роботи проходило завдяки використанню студентами як друкованих навчальних та дослідницьких видань, так і використанням інформаційних технологій, що включають електронні видання, ресурси Інтернету – електронні бази даних, каталоги, фонди бібліотек, архівів.

Одна з можливостей застосування теоретичних знань в практичній діяльності студентів безпосередньо в процесі навчання полягає в створенні таких умов діяльності, коли потрібне активне застосування наявних знань. Діяльність, де людина може розкрити свої потенційні можливості, – це практична діяльність. Педагогічна практика мала на увазі реалізацію усіх наукових знань безпосередньо в процесі професійної діяльності. Студентами було продемонстровано знання вікових особливостей молодших школярів, форм і методів роботи з ними, уміння розробляти зміст навчальних занять, уміння створювати проблемну ситуацію, підводити дітей до самостійного відкриття нового знання. Процес педагогічної практики зміцнює прагнення студентів до самоудосконалення; сприяє самореалізації, знімає професійний стрес, комплекси; формує позитивне відношення до отримуваної спеціальності.

Висновки. Постійно підвищувати свій професійний рівень, розвивати свої творчі можливості, спостерігаючи за собою і результатами діяльності дітей, підвищуючи їх творчу активність, жити в постійному прагненні освоїти нові види і форми діяльності і використовувати отримані уміння і навички в роботі з дітьми різного віку, підвищувати якість засвоєння пройденого матеріалу – ось ті заповіді, по яких повинен жити сучасний творчий педагог.

Література

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник / С.У.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376с.
2. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя / В.И.Загвязинский. – М.: Педагогика, 1987. – 160с.
3. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник / [І.О.Бартенева, І.М.Богданова, І.В.Бужина та ін.]. – Одеса: ПДПУ імені К.Д.Ушинського, 2002. – 344 с.
4. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: пособие для учителя / М.М.Поташник. К.: Рад. шк., 1988 – 189,[2]с.
5. Рувинский Л.И. Теория самовоспитания / Л.И.Рувинский. – М.: Изд-во МГУ, 1973. – 262 с.
6. Щербакова К.И. Вступ до спеціальності: навчальний посібник / К.И.Щербакова. – К.: Вища школа, 1990. – 166с.

Анотація

У статті розглядаються особливості формування творчих здібностей у підготовці вчителів початкових класів.

Аннотация

В статье рассматриваются особенности формирования творческих способностей в подготовке учителей начальных классов.

Summary

The article discusses features of the formation of creative abilities in the preparation of elementary school teachers.

Ключові слова: професійна підготовка, творчі здібності, учителі початкових класів, сім'я.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, творческие способности, учителя начальных классов, семья.

Key words: professional preparation, creative capabilities, elementary school teachers, family.

Подано до редакції 15.03.2011.

Рекомендовано до друку докт.пед.наук, проф.Жаровцевою Т.Г.

УДК: 378.147: 371.388 (261)

© 2011

Вожегова Т.В.

РЕЙТИНГ-ЛИСТ ЯК ЗАСІБ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Відомо, що засоби та методи оцінки, що використовуються в процесі навчання майбутніх педагогів, повинні не тільки констатувати досягнення студентів, але й бути інструментами підвищення якості їх професійної підготовки. В умовах реалізації положень Болонської декларації у вищій школі України виникли передумови для перебудовування та переосмислення існуючих систем та засобів оцінювання, їх удосконалення. У процес навчання студентів поступово впроваджується модульно-рейтингова система навчання й оцінювання [1; 3]. Реформуванню підлягає й система оцінки професійної

підготовки студентів – майбутніх педагогів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми...

Протягом розвитку педагогіки вищої школи вчені та практики опікувались питаннями удосконалення контрольно-оціночної діяльності викладачів та студентів як важливої складової процесу навчання. На сьогодні науково-педагогічна література з цієї проблеми представлена працями вчених, які висвітлюють питання: підвищення якості вищої освіти й, зокрема, процесу оцінювання її результатів (В. Болотов, І. Волощук, П. Гальперін, С. Гончаренко, М. Євтух, Н. Єфремова, В. Казаков, О. Ляшенко, О. Савченко, Н. Тализіна та ін.); контролю знань, умінь і навичок (І. Булах, В. Полюк, І. Підласий, Л. Романишина, П. Сікорський, В. Ягупов); змісту процесу контролю й оцінювання (А. Алексюк, Б. Лихачов, Н. Мойсеюк, В. Сластьонін, М. Фіцула, О. Ярошенко); професійних педагогічних умінь у галузі контролю й оцінювання (О. Ковальчук, Н. Кузьміна, Г. Лисак, А. Реан, В. Якунін); оцінювання професійного становлення майбутнього вчителя (Л. Малаканова).

У працях В. Аванесова, С. Архангельського, В. Беспалько, В. Буряка, В. Гріневої, В. Семіченко, П. Сікорського, А. Фурмана та інших учених розкривається специфіка процесів вимірювання й оцінювання навчальних досягнень студентів ВНЗ в умовах упровадження модульно-рейтингової системи: теоретичні засади, особливості організації контролю, інноваційні методи оцінювання студентів. Значну увагу при розгляді методів контролю й оцінювання професійної підготовленості студентів приділяють реалізації рейтингового підходу до контролю й оцінювання студентів за кредитно-трансферною системою організації навчальної діяльності, традиційним та альтернативним методам оцінювання (письмові методи, тестові завдання, написання есе, підготовка портфоліо, експрес опитування, самооцінювання).

Аналіз існуючих досліджень дає змогу стверджувати, що в сучасній педагогічній науці створено теоретичну базу, а в освітній практиці накопичено значний досвід оцінювання навчальної діяльності студентів. Але спостерігається відсутність спеціальних досліджень, присвячених засобам рейтингового оцінювання результатів навчання майбутніх педагогів.

Формулювання цілей статті... Мета даної статті полягала у розкритті особливостей та можливостей застосування рейтинг-листів в оцінці результатів практичної підготовки майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу дослідження... У сучасній науково-методичній літературі та практиці навчання термін “рейтинг-лист” стосовно навчання студентів використовується у декількох значеннях, що пов'язано зі значеннями самого рейтингу.

Взагалі, рейтинг як термін походить від англійського rating (оцінка, порядок, класифікація) та позначає оцінку якого-небудь явища (об'єкта, який аналізується) за заданою шкалою.

У педагогіці під рейтингом студента розуміють, по-перше – індивідуальний числовий коефіцієнт кваліфікованої комплексної оцінки результатів навчальної діяльності студента, по-друге – місце, яке студент займає в загальному списку академічної групи (факультету, інституту тощо) [4, с. 768].

Стосовно останнього положення про рейтинг як місце студента у списку, поняття “рейтинг-лист” використовується як назва даного списку. Аналіз сучасної практики навчання показав, що у цьому значенні це поняття зустрічається найчастіше. Його формулювання можна представити наступним чином:

Рейтинг-лист – це документ, який дозволяє визначити успішність роботи студента порівняно з однокурсниками в рамках одного напрямку (спеціальності), який має вигляд списку студентів, поданих у порядку залежно від зменшення (або зростання) рейтингової оцінки.

Рейтингову оцінку (рейтинг) студентів слід розуміти як віддзеркалення кількісної оцінки досягнень студента у навчанні. При цьому слід враховувати, що кількісна оцінка є продовженням процедури якісної оцінки – дій викладача, які направлені на виявлення та пізнання істотних характеристик об'єкту оцінки, їх аналіз. Кількісна оцінка має справу з тими ж якісними характеристиками, але наділяє їх традиційними властивостями: дає їм міру, формує спосіб членування, визначає норми й еталони, присвоює ціну ділення шкали “вимірювання” (за С. Архангельським [2, с. 111-112]).

У зв'язку з прийнятими у вищому навчальному закладі видами навчального рейтингу, можливо складання відповідних їм рейтинг-листів. Розглянемо основні з них:

1) рейтинг-лист студентів з модуля дисципліни – список, у якому місце студента залежить від його модульного рейтингу, що визначається оцінкою успішності студента за навчальним матеріалом модуля;

2) рейтинг-лист студентів з дисципліни – список, у якому місце студента залежить від його дисциплінарного рейтингу, що визначається проміжними та підсумковими оцінками успішності студента з навчальної дисципліни;

3) рейтинг-лист студентів з циклу дисциплін – список, у якому місце студента залежить від його заключного сукупного рейтингу, що визначається після закінчення вивчення циклу споріднених дисциплін та сукупною оцінкою успішності студента з нього;

4) рейтинг-лист студентів за семестр – список, у якому місце студента залежить від його сукупного семестрового рейтингу, що визначається після закінчення сесії та всіх перерод, який враховує рейтинги за всі дисципліни, що були вивчені у даному семестрі.

Аналогічно рейтинг-листу за семестр, складаються інтегральні рейтинг-листи за певний період навчання – за весь курс, за весь термін навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем підготовки, чи за весь період навчання в університеті.

Інше трактування поняття “рейтинг-лист” стосується визначення індивідуальних досягнень студента. У цьому випадку рейтинг-лист є документом, у якому зафіксовано індивідуальні результати студента, що відображають характер його навчальної діяльності та досягнення у заданих межах. Відносно прийнятих у вищому навчальному закладі видів навчального рейтингу також можливо складання відповідних їм індивідуальних рейтинг-листів студента: з окремого модуля, дисципліни чи дисциплін, за семестр чи інший певний період навчання. Такі індивідуальні рейтинг-листи на кожного студента є підставою складання відповідних рейтинг-листів у вигляді рейтингових списків студентів.

Зазначимо, що у першому випадку трактування рейтинговий лист – це список студентів з приведенням відповідних даних про їх навчальні досягнення, а у другому – це вже перелік навчальних одиниць чи інших елементів навчання з зазначенням у балах відповідних досягнень студента.

З метою уникнення подальшої плутанини у розгляді особливостей рейтинг-листів, далі вживатимемо: для першого значення рейтинг-листа – рейтинговий список студентів, а для другого значення – індивідуальний рейтинг-лист (ІРЛ).

Поряд із терміном “рейтинг-лист” у практиці модульно-рейтингового навчання та оцінювання використовують поняття “оціночний лист”, “карта індивідуальної роботи студента”, “модульно-рейтингова таблиця оцінювання”.

Оціночні листи, як правило, мають вигляд таблиць та розробляються для студентів та викладачів відносно окремого заняття, одного модуля чи всієї дисципліни. Оціночний лист студента, наприклад, з модуля може включати порядкові номери та назви навчальних елементів, види відповідних ним занять (лекційні, практичні), завдання (практичні, контрольні, самостійної роботи тощо), відповідні графи для запланованих балів (їх максимуму та мінімуму) та фактично набраних студентом балів, та підсумків по ним.

Інші по структурі оціночний лист з модуля для викладача: порядковий номер; прізвища, ім'я та по батькові всіх студентів групи; графи занять (лекційні, практичні, консультації) для відміток з фактично набраних кожним студентом балів та підсумків по ним [6].

У порівнянні з рейтинг-листами оціночні листи для студентів схожі з індивідуальними рейтинг-листами, а оціночні листи для викладачів – з рейтинговими списками студентів, що мають не лише інформацію про підсумковий рейтинг кожного студента, а й поточні дані.

Вважаємо, якщо оціночні листи, модульно-рейтингові таблиці чи карти роботи студентів служать не лише орієнтиром для оцінювання студентів у заданих межах, а призначені для відображення фактичних досягнень студентів, то вони також можуть бути визначені як рейтинг-листи.

Використання рейтинг-листів в оцінці досягнень студентів можливо не лише відносно завдань навчальних дисциплін, а й завдань практичної підготовки студентів, яка реалізується в ході різних видів практик, лабораторних робіт, практичних занять, при виконанні курсових і дипломних робіт.

Оцінити індивідуальні досягнення студента з окремих видів його практичної діяльності дозволяє застосування у процесі навчання індивідуального рейтинг-листа як засіб накопичення майбутнім педагогом умовних одиниць практичного досвіду (балів) протягом кожної окремої частини практики (з модуля, блоку завдань) чи всього її періоду.

Індивідуальний рейтинг-лист студента дозволяє визначити рейтинг студента з кожного виду педагогічної практики, враховуючи поточну роботу студента та її результати (залік). Він розробляється для кожного студента напередодні педагогічної практики з врахуванням завдань практики та індивідуальних особливостей студента (можливостей, інтересів тощо).

Бланк ІРЛ, який отримує студент, вміщує вказівки на обов'язкові та варіативні види роботи, які підлягають оцінці протягом практики та параметри їх оцінювання; на визначення максимально можливих та мінімально прийнятних балів, які можна отримати за кожен вид роботи; місце для внесення позначок о результатах практичної роботи студента.

Необхідною умовою реалізації роботи з ІРЛ є своєчасне ознайомлення студентів з особливостями системи оцінювання, що буде використовуватися протягом практики: з умовами отримання балів (обов'язкових, варіативних та дисциплінарних); з встановленим діапазон рейтингу, в межах якого студент забезпечує собі підсумкову оцінку; з перекладом рейтингу (підсумкового сумарного балу) в національну шкалу оцінювання.

Оскільки академічні успіхи студентів визначаються за допомогою системи оцінювання, яка застосовується у вузі та реєструється прийнятим у вузі способом, необхідною умовою складання ІРЛ є забезпечення конвертування оцінок (балів), здобутих студентом.

Оцінка навчального закладу повинна переводитися в оцінку, згідно національної шкали та шкали оцінювання ECTS. Міністерством освіти і науки України рекомендована 100-бальна шкала рейтингової оцінки

професійної підготовки студентів по кожному курсу дисципліни, який підлягає оцінці [5]. Згідно даним рекомендаціям підсумкова оцінка-бал студента по практиці (за модуль або за весь період практики), переводиться в національну шкалу та шкалу ECTS шляхом знаходження процентного співвідношення набраних студентом рейтингових балів щодо їх максимуму. При наборі 90-100% балів виставляється відмітка "відмінно" (A); при 75-89% балів – "добре" (B або C); при 60-74% – "задовільно" (D або E); 1-59% – "незадовільно" (FX або F).

За наслідками поточного контролю методистами від ВНЗ у індивідуальний рейтинг-лист студента виставляються відмітки за виконані ним види роботи. Всі відмітки умовно розподіляються на *дисциплінарні* (за присутність на базі практики, своєчасність виконання завдань); *обов'язкові* (за конспект заняття, уроку; за проведення заняття; за самоаналіз власної діяльності; за підготовлену наочність; за аналіз спостереження уроку, позакласного заняття; за звіт по практиці); *варіативні* (за індивідуальну роботу з учнями, за роботу з батьками, за підготовку наукової статті тощо). Відмітки за обов'язкові та варіативні види робіт практиканта (бали від 0 до 5) виставляються у ІРЛ студента згідно якісній оцінці його роботи: "відмінно" (5 б.), "дуже добре" (4 б.), "добре" (3 б.), "задовільно" (2 б.), "достатньо" (1 б.), "незадовільно" (0 б.).

Побудова індивідуального рейтинг-листа повинна давати можливість аналізувати індивідуальні досягнення студента по кожному напрямку виконаної ним роботи. Залежно від тих напрямів діяльності, які підлягають оцінці протягом практики, зручно розробляти окремі частини ІРЛ – блоки. Якими, наприклад можуть бути: „Освітня та виховна робота в класі”, „Дослідницька робота”, „Ведення звітної документації”, „Дисциплінарний блок”, „Залікові заходи”. Структура блоків в свою чергу також може дозволити діагностувати досягнення студентів з окремих напрямів діяльності. Наприклад у блоки „Освітня та виховна робота в класі”, „Дослідницька робота” можна включити такі спільні структурні елементи, як: „Планування роботи”, „Проведення занять”, „Аналіз спостережень”, „Самоаналіз”, „Підготовка наочності та інших матеріалів”.

Оскільки основне призначення оцінки по практиці – бути мірою практичної підготовки студента, то вона повинна відображати в єдності й кількісну, й якісну сторони його практичної діяльності. Виставлення у рейтинг-лист підсумкової оцінки студентів по кожному напрямку діяльності повинно відбуватися в результаті організованого обговорення у підгрупі. Його рекомендується починати з самоаналізу, який дає студент за наслідками своєї праці. Результати самоаналізу порівнюються з результатами аналізу всіх учасників підгрупи: студентів, вчителя (вихователя), керівника (методиста) практики. Далі студент дає собі самооцінку. Проходження цих процедур створює умови для об'єктивнішого оцінювання самостійної педагогічної діяльності, допомагає студентів виявити сильні та слабкі сторони своєї підготовки, намітити подальшу роботу за рішенням проблем професійного становлення. З кількості набраних балів студент може сам судити про ступінь своєї успішності. Індивідуальний рейтинг-лист дозволяє йому бачити цілісну картину досягнень й оцінювати динаміку професійного розвитку.

Таким чином, індивідуальний рейтинг-лист протягом практики може виступати діагностичним інструментом, який відображає підсумки практичної діяльності студентів з кожного проведеного студентом заходу (заняття, уроку тощо), з напрямку діяльності (самоаналіз власної діяльності; виготовлення наочності; аналіз спостережень тощо). Це дозволяє своєчасно вносити корективи у процес практичної підготовки студента як з боку методиста, так і самого студента.

Залежно від кількості балів, отриманих за кожен виконаний вид практичної діяльності, студент після закінчення модуля практики повинен отримати достатньо адекватну сукупну оцінку, яка може бути зафіксована в балах або відсотках. Наприкінці кожного модуля у індивідуальних рейтинг-листах підводяться проміжні підсумки навчально-практичної діяльності студента.

На основі підсумкових даних індивідуальних рейтинг-листів студентів підгрупи стає можливим складання рейтингових списків. Це здійснюється у результаті ранжирування студентів за успішністю, з визначенням положення кожного студента у підгрупі (академічної групі тощо). Подальше складання рейтингових списків студентів за результатами практичних видів діяльності дозволяють здійснювати оцінку якості практичної підготовки майбутніх педагогів на різних рівнях та етапах навчання, визначати студентів, які потребують особливої уваги та підтримки з боку викладачів, методистів, адміністрації ВНЗ, роботодавців тощо.

Висновки... Таким чином, розглянуті особливості рейтинг-листа та його використання дозволяють стверджувати, що в цьому засобі є потенціал як для підвищення об'єктивності оцінювання якості практичної підготовки студентів, так і для удосконалення якості професійної підготовки майбутніх педагогів взагалі. Він дозволяє забезпечити виконання основних вимог до оцінювання: урахування індивідуальних особливостей студентів, інформування та орієнтування студентів, стимулювання їх до вдосконалення своєї праці, підвищення їх активності та самостійності у здобутті педагогічної спеціальності. Рейтинг-лист є перспективним засобом оцінювання, який потребує подальшої розробки та обґрунтування стосовно педагогічних вимірювань та моніторингу якості вищої освіти.

Література

1. Болонський процес : тенденції, проблеми, перспективи / Укл. В.П.Бех, Ю.Л.Маліновський [за ред. В.П. Андрущенко]. – К. : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. – 221 с.
2. Лаврентьев Г.В. Инновационные обучающие технологии в профессиональной подготовке специалистов / Г.В. Лаврентьев, Н.Б. Лаврентьева, Н.А. Неудахина. – Ч.2. – Барнаул : Изд-во Алт. ун-та, 2002. – 232 с.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу [за ред. В.Г. Кременя]. – Тернопіль : вид-во ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2004. – 147 с.
4. Рейтинг в освіті // Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 768.
5. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Наказ МОН України, № 48, 23.01.2004 р. // Освіта. – 2004. – 11-18 лютого.
6. Шмидт С.П. Реализация технологии модульного обучения в подготовке учителя иностранного языка [Электронный ресурс] / Светлана Павловна Шмидт // Фестиваль педагогических идей „Открытый урок”. – 2008/09 уч. год. – Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/550909/>

Анотація

Стаття присвячена проблемі модульно-рейтингового оцінювання студентів вищих навчальних закладів. Особливу увагу приділено суті й особливостям застосування рейтинг-листу як засобу оцінювання практичної підготовки майбутніх педагогів.

Аннотация

Статья посвящена проблеме модульно-рейтинговой оценивания студентов высших учебных заведений. Особое внимание уделено сущности и особенностям применения рейтинг-листа как средства оценивания практической подготовки будущих педагогов.

Summary

The article focuses on the peculiarities of using tool “rating list” in the evaluation of results of practical teaching of future teachers.

Ключові слова: рейтинг-лист, оцінка, оцінювання, засоби оцінювання, педагогічна практика.

Ключевые слова: рейтинг-лист, оценка, оценивание, средства оценивания, педагогическая практика.

Key words: Rating list, educational assessment, assessments means, pedagogical practice.

Подано до редакції 14.03.2011.

УДК: 37.01.008:373.5.035:613

© 2011

Воскобойнікова Г.Л.

ФОРМУВАННЯ МЕДИКО-ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Одним з важливих напрямків реформування освітньої галузі є вдосконалення системи професійної підготовки майбутніх фахівців на науковій основі, що забезпечуватиме необхідний фаховий рівень, конкурентоспроможний, гарантуючий самореалізацію випускника ВНЗ, адаптований до запитів суспільства і часу.

Реформування системи освіти в Україні обумовлює поєднання складових альтернативних парадигм сучасної освіти: компетентнісного підходу і гуманістичного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Громадянське суспільство, його демократичні принципи та цінності, на які сьогодні орієнтується й українська спільнота, адекватно скеровують особу на високу професійну компетентність, активну і принципову поведінку в усіх життєво творчих процесах.

Загальноновизнаним є твердження про те, що які ідеї, зміст і морально-етичні норми сповідуються і реалізуються сьогодні освітою, таким буде суспільство у недалекому майбутньому. Насамперед мова йде про те, що оновлена освіта покликана формувати не лише носія певних знань, але й творчу особистість, здатну використовувати отримані знання для конкурентоспроможної ціленаправленої діяльності в будь-якій сфері суспільного життя.

Саме творча особистість, яка усвідомлено реалізувала себе в суспільній ієрархії та діяльністю якої задоволене суспільство, спроможна активно і ефективно впливати на висхідний розвиток сучасних країн. Суспільна потреба спонукає сучасну школу, її вчителів та педагогів-науковців до пошуку нових педагогічних ідей, технологій, методів та підходів, до поширення і запровадження передового педагогічного досвіду

Під поняттям “компетентнісний підхід” розуміють спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілого набору компетентностей (знань, умінь, навичок, ставлень тощо).